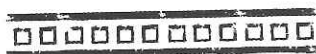


# VIA SANCTI MARTINI

Szent Márton útjai térben és időben



SZERKESZTETTE  
TÓTH FERENC ÉS ZÁGORHIDI CZIGÁNY BALÁZS



MTA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT  
BUDAPEST, 2016

A kötet megjelenését támogatta  
a Savaria Turizmus Nonprofit Kft.

Savaria  
Turizmus  
NONPROFIT KFT

2016  
Szent Márton  
Szombathely

© Szerzők, 2016  
© MTA BTK, 2016

ISBN 978-963-416-047-2

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás,  
a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,  
az egyes fejezeteket illetően is

Kiadja az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont

Felelős kiadó: Fodor Pál

Nyomdai előkészítés:

MTA BTK Történettudományi Intézet  
tudományos információs témacsoport

Vezető: Kovács Éva

Olvasószerkesztő: Bardi Erzsébet, Bíró László

Képszerkesztő: Kocsis Gabriella

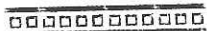
Borító, tördelés: Horváth Imre

Térképek: Nagy Béla

Nyomdai munka: Prime Rate Kft.

Felelős vezető: dr. Tomcsányi Péter

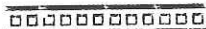
# TARTALOM



FODOR PÁL	
Előszó .....	7
TÓTH FERENC – ZÁGORHIDI CZIGÁNY BALÁZS	
A szerkesztők előszava .....	11
SÁGHY MARIANNE	
A Szentírás útja. Bibliai modellek Sulpicius Severus Szent Márton-életrajzában .....	13
BRUNO JUDIC	
Venantius Fortunatus mártoni útja .....	33
KISS GÁBOR	
Nagy Károly – Szent Márton szülőhelyének első zarándoka .....	47
SZILÁGYI MAGDOLNA	
A Dunántúl középkori úthálózatának jellegzetességei. Szombathely útcsomóponi szerepe a 13–14. században .....	65
TÓTH ENDRE	
Szent Márton hazai tiszteletének kezdetéről .....	87
KOSZTA LÁSZLÓ	
Szent Márton tiszteletének magyarországi kezdete. Megjegyzések Pannonhalma alapításához .....	109
ZÁGORHIDI CZIGÁNY BALÁZS	
Szent Márton-patrocíniumok a középkori Vas vármegyében .....	119
SELÁF LEVENTE	
Szent Márton mint magyar királyfi. Egy hagiográfiai motívum története ...	137
CSEERNUS SÁNDOR	
V. László franciaországi követségének forrásaihoz. Tours, 1457. december .....	165
GAUSZ ILDIKÓ	
Hamu vagy láng? Szent Márton-kultusz és egyházi reformfolyamatok Touraine-ben a vallásháborúk idején .....	191

PÁLFFY GÉZA	
A pozsonyi Szent Márton-koronázótemplom.	
A kora újkori Magyar Királyság egyik legfontosabb temetkezőhelye . . . . .	209
TÓTH GERGELY	
A Pannonhalmi Főapátság a 16–18. századi történeti irodalomban.	
Zsámboky Jánostól Bél Mátyásig . . . . .	229
TÓTH FERENC	
A szombathelyi Szent Márton-kultusz a kora újkori	
és újkori utazók szemével . . . . .	241
KÖVÉR LAJOS	
Szent Márton és szülőföldje a francia szótárirodalomban . . . . .	263
SZÁSZ GÉZA	
Szent Márton a 19. század első felének francia útleírásaiban . . . . .	283
KATONA CSABA	
Utazás Füredre . . . . .	295
MELEGA MIKLÓS	
Szent Márton hazatér. Az 1913. évi ereklyéátvitel útja . . . . .	309
BALÁZS-SZABELSKI ENIKŐ–ADAM SZABELSKI	
A Szent Márton utca szerepe Poznań város történetében . . . . .	335
ZSÁMBÉKY MONIKA	
Szent Márton-ereklyék és tiszteletük Szombathelyen . . . . .	347
KÉPJEGYZÉK . . . . .	371

## ELŐSZÓ



Egy vallomással kezdem: Szent Márton és Európa összefüggő témáját személyes ügyemnek tekintem. Úgy vélem, napjainkban minden európai értelmiséginek kötelessége Szent Márton személyiségét és életét újra és újra átgondolnia. Közhelyszámba megy, hogy az elsőként II. Pius pápa által (még a 15. században) közös otthonunknak nevezett Európa súlyos válságban van. Nem a görögök fizetéseképtelensége vagy más gazdasági bajok miatt, hanem azért, mert kimerülőben vannak szellemi tartalékai. Szellemi tartalékai pedig nézetem szerint azért vannak kimerülőben, mert Európa hangadói megtagadták civilizációnk spirituális gyökereit. Az olvasó is emlékezhet rá, hogy jó pár évvel ezelőtt, az uniós alkotmány körüli vitákban Európa politikai vezetői úgy döntöttek: az okmányban nem szabad hivatkozni a keresztény gyökerekre. Ennek a döntésnek az abszurditása talán sehol másutt nem annyira nyilvánvaló, mint Szombathelyen, Szent Márton szülővárosában. Szombathely antik neve: Savaria mind a mai napig ismert, és pedig azért, mert szorosán összefonódott Szent Márton nevével. Kultusza a 8. század vége óta töretlenül él, és éppen ez a keresztény hagyomány biztosította a város folyamatos lakottságát, központi funkcióinak egymásra épülését, valamint a város és a régió európai beágyazottságát. Szombathely semmi sem volna e keresztény hagyomány és a belőle fakadó szellemi és materiális következmények nélkül.

De még tovább tágíthatjuk a kört. Olykor az a benyomásom, hogy Európa mai hangadói tudatlanságukban tagadták meg a keresztény előzményeket. Csak két példa: 494-ben Gelasius pápa megalkotta a „két hatalom” (másképpen: a „két kard”) elméletét, amikor megkülönböztette a legfőbb papok megszentelt tekintélyét (*auctoritas*) és a királyi hatalmat (*potestas*). Ez lett a kiindulópontja a szekularizáció évezredek folyamatajának, amelynek végeredményeként kontinensünkön mindenütt elválasztották egymástól az államot és az egyházat. 1085-ben pedig egy lautenbachi kolostorban egy Manegold nevű szerzetes a faluközösség és a disznópásztor példázatával megalkotta a szerződéselméletet, ami a későbbiekben a népfeltség elvének kidolgozásához vezetett.

Az a modern szabadelvű, akinek ez nem kell, saját szellemi előzményeit dobja ki az ablakon, és aztán csodálkozik, hogy lassan minden szétmállik alatta. Nem is lehet másként, mert mindezekkel együtt azt az erkölcsi talajon álló európaít is kihajítja, aki nemcsak önmaga megvalósításával van elfoglalva, hanem erkölcsi lényként, Isten gyermekeként, vagy a Pál apostollal egybehangzó kora középkori felfogás szerint „szentként” (ami akkor annyit jelentett: „keresztény emberként”) hiteles, a közösség javát szolgáló életet él. Egyszerű vagy olcsó fogás volna itt Szent Mártonra hivatkozni; hadd idézzem fel inkább Szent Móric híres – nemrégiben Sággy Marianne, a jelen kötet első tanulmányának szerzője által is említett – történetét, amelyben a mi civilizációnkban sokáig központi szerepet játszó, ámde manapság kiutált „erkölcsi (és nem pusztán jogi) személyiség” nyilatkozik meg gyönyörűségeen. Nyilván sokan tudják, hogy az afrikai származású Móric, a kereszténnyé lett római katona néhány bajtársával együtt megtagadta az engedelmességet, amikor a társcsászár elrendelte az Alpokban állomásozó thébai légiónak a keresztények összegyűjtését és megölését. A megrendült Móric a következő beszédet intézte a császárhoz: *„Felajánlottuk neked, hogy ellenségeid ellen harcolunk, de gonoszságnak tartjuk, ha ártatlanokra emelünk kezet. A gonoszok és ellenségek ellen jobbnak fegyvert ragad, de képtelen ártatlan polgárokat megsebezni. Nem felejtettük el, hogy a polgárokért és nem a polgárok ellen álltunk fegyverbe. Mindig az igazságosságért, a jóságért, az ártatlanok megvédéséért harcoltunk, eddig ezekért vállaltuk a veszélyt. Harcoltunk hűségből, de hogyan lehetnének hűek hozzád, ha most hűtlenek lennének Istenhez? Először Istenre, utána a császárra esküdtünk; ha megszeggjük az elsőt, ki kötelezhet a második megtartására?”*

Számomra ez a beszéd fejezi ki Európa lényegét. Egy felelős európainak egyszerűen nem lehet más ambíciója, mint helyreállítani vagy korszerűen újjáteremteni azt a hagyományt, amely a Móric beszédében megnyilatkozó erkölcsi Európát egykor létrehozta és fenntartotta, s amely az egész világ szemében irigyelt helyé tette. A pannóniai Szombathely a maga gazdag keresztény hagyományával kiválóan alkalmas hely egy efféle szellemi munkához, nem véletlenül rendeztük meg itt a Szent Mártonra emlékező tudományos konferenciát 2015-ben. Remélhetőleg nemcsak a kutatók és a konferencia résztvevői, hanem a kötet olvasói is egyetértenek azzal, hogy Szent Márton példájának felmutatása egyértelmű kiállítás az európai szellemi alapok és hagyományok visszavételének és mindennapi életünkbe való beillesztésének szükségessége mellett. És hogy mindezzel ellene mondunk annak a borzalmas állapotnak, amelyet Takaró Mihály így fest le *Látogatás a Colosseumban* című versében (már csak azért is, nehogy a végén csak az utolsó sorból felhangzó fohász lehetősége maradjon meg nekünk):

Halálra marcangolt hittestvéreim  
a Colosseum arénájában! ...  
Európa most készül letörölni  
arcáról fáklyáktól fénylő arcotok.  
Elfeledni lángotok,  
mely szurokba mártott testetekből áradt...  
Imitatio Christi! – hallom utolsó  
sikolyotok...  
Érzem porba hulló véretek édeskés  
szagát, és siratom magam, magunk...  
Kereszttel nyakunkban árulóítok vagyunk.

Róma, Európa, széttört, elhányt  
keresztekből – Romhalmaz!  
Kyrie eleison! Uram, irgalmazz!

E gondolatok jegyében bocsátom útjára és ajánlom mindenkinek ezt a kötetet, amely a Szombathelyen 2015. április 15–16-án tartott konferencia anyagát tartalmazza.

*Fodor Pál*